

KONCEPT RURALNOGA TURIZMA U FUNKCIJI PRIVREDNOGA RAZVOJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Sabina Šehić-Kršlak

Sažetak

Predmet istraživanja rada je ruralni turizam i njegov utjecaj na gospodarski razvoj Bosne Hercegovine. Cilj rada je analizirati koncept ruralnoga turizma, uključujući turističku ponudu s aspekta utjecaja na dugoročni gospodarski razvoj, bez narušavanja ekološke ravnoteže. Na toj osnovi sintetizirat će se zaključci o utjecaju ruralnoga turizma na lokalnoj i regionalnoj razini. Ukazat će se na globalne trendove na turističkom tržištu, s preferencijama gosta iz ugla ruralnoga turizma. Kako bi se ukazalo na strateški pravac razvoja ruralnoga turizma u BiH, predstaviti će se SWOT matrica u kontekstu izgradnje brend arhitekture. Posebno će se naglasiti vidljivost proizvoda i usluga ruralnoga turizma na turističkom tržištu BiH. Doprinos rada ogledat će se u predstavljanju brendiranja, kao procesa postizanja vidljivosti na turističkom tržištu. Metodologija istraživanja koja će biti korištena u ovom radu je: induktivno-deduktivna, metoda deskripcije, metoda deskripcije, analize i sinteze.

Ključne riječi: gospodarski razvoj, ruralni turizam, ekološka ravnoteža, brend proizvoda i usluga.

UVOD

Turizam se u novije vrijeme sve više razvija poprimajući nove oblike. Ruralni turizam se ističe kao specifičan oblik turizma. Suvremeni turisti imaju sve više specifičnijih zahtjeva. Sve te promjene postavljaju pitanju kako na pravi način privući turiste uz postojeće turističke resurse i poboljšanu ponudu.

Ovim radom ističe se značaj ruralnoga turizma, s aspekta njegove uloge u razvoju ruralnih područja. Promatrano iz tog ugla, relevantnost ruralnoga turizma se ogleda u snažnoj interakciji proizvodnje tradicionalnih proizvoda i turističkih usluga.

Sa suvremenim uvjetima poslovanja, došle su i promjene u životnom stilu. Sve je više izražen ubrzan način življenja, što povlači konzekvencu neophodne relaksacije u ruralnim područjima. U ovom radu primat se daje ruralnom turizmu kako bi se stekao uvid u njegov značaj prilikom razvoja ruralnih područja.

1. DETERMINANTE RURALNOGA TURIZMA

Analizirajući pojam ruralnih područja može se uočiti da postoje brojne definicije te različiti autori na različit način opisuju taj pojam. Najčešće se o ruralnim područjima govori kao o prostoru koji nije gradski, odnosno urbani, pa se takvim objašnjenjem dolazi do zaključka da su gradska naselja urbana područja, dok su općine ruralna područja. Ipak, detaljnijom analizom dolazi se do više kriterija kojim se određeno područje smatra ruralnim. U nastavku rada donosi neke od najprihvaćenijih definicija ruralnoga područja.

Ruralnim područjima smatraju se (Lukić 2010, 52):

- ona u kojima je u sadašnjosti ili bližoj prošlosti bio dominantan ekstenzivan način iskorištavanja zemljišta, posebice putem poljoprivrede i šumarstva,
- ona u kojima dominiraju mala naselja nižega stupnja centraliteta s izraženom povezanošću izgrađenog i prirodnog pejzaža te koja većina lokalnog stanovništva smatra ruralnima,
- ona koja potiču životni stil što počiva na kohezivnom identitetu temeljenom na uvažavanju okoliša i vlastitog života kao dijela jedne cjeline.

Osim navedenog, ruralno područje može se promatrati i sa sljedećih aspekata (Kantar 2016, 32):

- politički (npr. tumačenje ruralnoga kao agrarnog prostora u cilju izdvajanja što više sredstava za poljoprivredu; shvaćanje ruralnoga kao tampon zone koja osigurava regenerativni okoliš nužan za ekološku ravnotežu)
- hedonistički (predstavljanje ruralne idile i mjesta idealnog za odmor i rekreaciju)
- laički (doživljaj ruralnoga običnih ljudi, „nestručnjaka“ na temelju njihovih životnih iskustava)
- popularni diskursi ruralnosti, odnosno predodžbe o ruralnim područjima producirane i prenošene putem kulture i medija.

Prema definiciji Vijeća Evrope (1986) *ruralni turizam* se smatra 'oblikom turizma koji obuhvaća sve aktivnosti na ruralnom području', a ne samo aktivnosti koje bi se mogle odrediti kao agroturizam ili farmerski turizam.

Vijeće Evrope u tom kontekstu predlaže sljedeće potencijalne aktivnosti:

- ture (pješačenje, jahanje, ture u kamp kućicama)
- aktivnosti otkrivanja zanimljivosti radnih procesa (lokalna proizvodnja poljoprivrede)
- aktivnosti zdravstvenoga karaktera (*fitness* i zdravstvene pogodnosti).

Za ruralni turizam se može reći da predstavlja relativno novu turističku aktivnost koja ima za cilj vratiti čovjeka tradicijskim vrijednostima i prirodnom okruženju. Pritom je važno istaknuti da ruralni turizam nije nastao tek kao potreba za novim turističkim kapacitetima, već kao potreba očuvanja i revitalizacije odnosno oživljavanja i davanja nove dodatne vrijednosti naslijeđenoj baštini i autentičnom promoviranju tradicijskih znanja i vještina kroz organizaciju atraktivne i originalne turističke ponude (Demonja 2012, 206). Kao jedna od glavnih zadaća ruralnoga turizma ističe se davanje prilike opstanka stanovnicima na selu, te sprječavanje iseljavanja mladih s ruralnih prostora.

Turizam u ruralnim područjima bi trebao potaknuti aktivnosti ljudi, lokalne, državne vlasti i ostalih institucija da podrže očuvanje i razvoj ruralnih područja (Franić, Grgić 2002).

Za turistički proizvod ruralnoga turizma specifično je nastojanje da se posjetitelju osigura osobni kontakt, osjećaj za fizičko i ljudsko okružje u ruralnom prostoru, i koliko je god moguće da mu se pruži prigoda sudjelovanja u aktivnostima, tradiciji i stilu života lokalnog stanovništva (Tomljenović, 2006).

Najznačajnije karakteristike ruralnoga turizma su:

- mirna sredina
- odsutnost buke
- očuvani okoliš
- komunikacija s domaćinima
- domaća hrana i
- upoznavanje seljačkih poslova.

2. KONCEPT RURALNOGA TURIZMA I GOSPODARSKI RAZVOJ

Koncept ruralnog turizma odnosi se na oblik politike razvoja kojim se nastoji zadovoljiti privredne, socijalne i ekološke potrebe društva u smislu kratkoročne, srednjoročne i, povrh svega, dugoročne dobrobiti. On se temelji na pretpostavci da razvoj mora zadovoljiti današnje potrebe ne ugrožavajući blagostanje budućih naraštaja. U praktičnom smislu to podrazumijeva stvaranje uslova za dugotrajan razvoj.

Povezivanjem pojmova gospodarskoga razvoja i turizma ističe se sedam osnovnih načela koja se s pravom mogu smatrati i temeljnim načelima održivoga razvoja turizma uz poštivanje okoliša (Petrić 2006, 172):

- Ograničiti ljudski utjecaj na zemlji (globalno) i u regiji (lokalno) na razinu koja je u okvirima nosivih kapaciteta.
- U slučaju turizma to znači da broj posjetitelja (turista) i njihova potrošnja ne smiju prelaziti granice podnošljivosti lokalnih ekosustava, odnosno njihovu sposobnost da bez većih šteta podnose izvjestan broj turista i sve izravne i neizravne turističke aktivnosti.
- Zadržati biološko bogatstvo u regiji. Ovo načelo se sastoji u konzerviranju prirodnih raznolikosti i procesa koji omogućuju zemlji, vodi, zraku i uopće životu da budu produktivni, odnosno da se prilagode broju turista, a da se pri tome mogu nesmetano obnavljati.
- Minimizirati iskorištavanje nerazgradivih materijala; upotrebu materijala poput plastike, kemikalija i sl. treba u turizmu svesti na razumnu mjeru i to prvenstveno koristeći se njihovim prirodnim zamjenama ako i gdje god je to moguće, odnosno provodeći recikliranje ukoliko je njihova zamjena prirodnim materijalima nemoguća.
- Promovirati dugoročni ekonomski razvoj.

SWOT matrica u kontekstu izgradnje brend arhitekture ruralnoga turizma u BiH

Snage – s	Slabosti – s
<ul style="list-style-type: none"> - potencijal rasta i razvoja ruralnoga turizma - iskustvo u poljoprivrednoj proizvodnji - razvijena ponuda prehrambenih proizvoda iz domaće radinosti - značajna historijska i kulturna tradicija. 	<ul style="list-style-type: none"> - nedefinisana ponuda - neiskustvo u ruralnom turizmu, poduzetništvu i tržišnom poslovanju - jedan dio starija domaćinstva - nedostatak kapitala - orijentacija na lokalno tržište - nekategorizirani smještajni kapacitet i nepostojanje sistema standarda kvalitete
Prilike – o	Prijetnje – t
<ul style="list-style-type: none"> - ekološki čisto područje - zdravo prirodno okruženje - interes potencijalnih turista - organiziranje dodatnih sadržaja - postojanje starih napuštenih kuća (mogućnosti daljnjeg uređenja smještajnog kapaciteta) 	<ul style="list-style-type: none"> - posljedice rata - nedostatak infrastrukture i prilaznih cestovnih pravaca

3. OSNOVA I MJERE ZA UNAPREĐENJE RAZVOJA RURALNOGA TURIZMA U BIH

Ruralni turizam u BiH počeo se razvijati još za vrijeme Jugoslavije, no, ovaj pojam se češće spominje tek posljednjih desetak godina, otkako su masovnije prepoznati turistički potencijali ruralnih područja u BiH.

Najvažnija posljedica razvoja ruralnoga turizma vjerojatno je napredak ruralnih zajednica, poboljšanje socioekonomskoga statusa seoskoga stanovništva kako bi radije izabrali ostanak u svojim sredinama nego migraciju u veće gradove u državi ili izvan države.

U BiH već postoji dosta pansiona, seoskih domaćinstava, kampova, vinogradarskih kuća, planinskih koliba i etno sela koja pružaju usluge ruralnoga turizma: sportski i rekreativni sadržaj, poput lova, ribolova i raftinga, zatim prisustvovanje ili učestvovanje u poslovima uzgajanja hrane i brige o životinjama, jahanje, obilazak obližnjih značajnih lokaliteta i sl.

Međutim, postoje i mnogobrojne teškoće s kojima se susreću oni koji su se odlučili na ostanak u svojoj lokalnoj zajednici i njeno razvijanje kroz pružanje turističkih usluga.

Najveći problem s kojim se suočavaju pojedinci koji daju doprinos razvoju ruralnoga turizma je prije svega zakonski okvir koji u našoj državi još uvijek nije dovoljno definiran za ovo područje. Također, kao problemi tu su: manjak informiranosti šire publike o aktivnostima u ruralnim područjima, pronalazak gostiju te problem promocije ponude.

4. VELIKI POTENCIJAL RAZVOJA RURALNOGA TURIZMA U BIH

Bosna i Hercegovina je jedna od najruralnijih zemalja Europe i više od 60 % njenih stanovnika živi u ruralnim područjima, bilo da su ona definirana kao sela ili kao rijetko naseljene općine (Kovačević, 2017). Samo Crna Gora, Irska i Finska imaju veći udio ruralnoga stanovništva. Ruralni turizam, stoga, posebno u seoskom domaćinstvu, predstavlja velik potencijal razvoja, a u Bosni i Hercegovini je u samim začetcima. Kada je u pitanju ova oblast turizma, sa sigurnošću se može reći da BiH raspolaže renomiranim potencijalima koji su dosad bili slabo predstavljeni u javnosti i marketinški obrađeni.

Prošle godine je Vanjskotrgovinska komora BiH zajedno s USAID-FIRMA pokrenula pilot-projekt razvoja ruralnoga turizma, te su potpisali ugovore o suradnji između turističkih agencija i seoskih domaćinstava, a sve s ciljem promoviranja ruralnoga turizma.

5. MJERE RAZVOJA MORAJU BITI PAŽLJIVO OSMIŠLJENE

Oko 49 % BDP-a BiH i prihoda od plaće generira se u ruralnim općinama, tako da će gotovo polovinu direktnog troška mjera ruralnoga razvoja snositi ruralne zajednice same, kroz dodatne poreze, koje plaćaju kako bi pomogle financiranje programa ruralnoga razvoja (Arnautalić, 2015). Ujedno, opterećenje dodatnim porezima u urbanim područjima smanjit će njihov ekonomski rast, što će imati popratni efekt na okolna ruralna područja koja od njih zavise u pogledu zaposlenja i trgovine. Mehanizmi ruralnoga razvoja su takvi da obično veća poduzeća i artikuliraniji poslovni ljudi, muškarci i žene, imaju uspjeha u natjecanju za sredstva. To može imati željeni efekt podrške onim poduzetnicima koji otvaraju radna mjesta i grade lokalnu privredu, ali može imati i neželjeni efekt transfera sredstava od manje bogatih prema bogatijima. Prema tome, mjere ruralnoga razvoja trebaju biti pažljivo osmišljene i efikasno provedene ako ne želimo da povećaju disparitet u prihodima i zapravo osiromaše ruralna područja; prioritet bi obično trebalo dati „javnim dobrima“ i „klupskim dobrima“, koja se ne mogu pružiti bez financiranja i katalitičkog efekta programa ruralnoga razvoja.

6. OSVRT NA RURALNI TURIZAM HRVATSKE

Ponuda ruralnoga turizma u Hrvatskoj je slaba i neravnomjerno raspoređena, gotovo u povojima osim područje Istre. Hrvatski ruralni turizam treba procjenjivati na osnovi objektivnih mogućnosti njegova budućeg razvoja i trendova potražnje za ovom vrstom turističkih usluga na domaćem i europskom tržištu.

Najčešće vrste objekata na ruralnom prostoru Hrvatske:

- turistička seljačka obiteljska gospodarstva
- obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo – OPG
- vinotočja/ kušaonice(vinski podrumi, kušaonice, smještaj na vinotočju, vinske ceste)
- izletište/restoran – objekti tradicijskog pripremanja hrane, tradicijski obrt, radionica i suveniri

- smještaj na ruralnom prostoru: tradicijske i druge ruralne kuće za odmor, sobe, apartmani, kampovi
- eko-etno sela i gospodarstava s etno-zbirkama.

ZAKLJUČAK

Ruralno područje obilježeno je malim brojem stanovnika, dominantnim korištenjem zemlje i šuma za opstanak te tradicionalnim običajima i seoskim identitetom, a njegov gospodarski razvoj prvenstveno se temelji na poljoprivredi i šumarstvu, uz značajno uvažavanje okoliša i očuvanje seoskih običaja i tradicija. Osim navedenoga, ruralna područja odlikuju brojne prirodne ljepote i specifičan način života pa se u posljednje vrijeme značajno razvija koncept ruralnoga turizma.

Njegov značaj prvenstveno se očituje u međusobnoj povezanosti poljoprivredne proizvodnje, proizvodnje tradicionalnih proizvoda, prezentiranja tradicije (običaja i baštine), tradicionalne gastronomije i ostalih turističkih usluga. Razvoj ruralnoga turizma temeljen je na održivom razvoju, koji omogućuje njegov rast i razvoj bez oštećivanja i iscrpljivanja onih faktora na kojima se temelji, kao što je zdrava klima, nezagađeni zrak, tlo i voda, odsutnost buke, odsutnost potencijalnih opasnosti od elementarnih nepogoda, očuvana priroda, očuvano graditeljsko naslijeđe, očuvane sociokulturne karakteristike, slikoviti kraj i mogućnost slobodnoga kretanja turista.

S ciljem razvoja ruralnoga turizma nužno je osmisliti mogućnosti za dodatni prihod i prodaju proizvoda posjetiteljima na ruralnim područjima. Na taj način posjetitelji će kroz turističke usluge dobivati originalnu uslugu i doživljaj, odnosno priliku da pobjegnu iz stresne urbane sredine konzumirajući turističke usluge i boravak na ruralnim područjima. Ponuda ruralnoga turizma treba se temeljiti na ambijentu, kulturi i svjetonazoru koji su bliski prirodnom okruženju koristeći pritom baštinu, odnosno tradiciju kao osnovu za kreiranje turističke ponude. Za uspješno upravljanje turizmom u ruralnom području važno je gledati na upravljanje kao na dugoročan proces koji ima za cilj osiguranje konkurentnosti destinacije te visok životni standard stanovništva i očuvanje kulturnog i prirodnog identiteta same destinacije.

Promatrajući ruralni turizam po regijama, uočava se njegov pravi potencijal. Naime, brojne prirodne ljepote poput jezera, planina, šumskih područja te seoski i tradicijski običaji različitih regija nude značajan preduvjet za razvoj ruralnoga turizma.

Ipak, s ciljem većega napretka ruralnoga turizma u BiH, a samim time i razvoja ruralnih područja, potrebno je napraviti detaljnu analizu stanja, te poduzeti prave mjere kako bi započeo dugoročan proces poboljšanja. Navedeno je potrebno provoditi na nacionalnoj, ali i kantonalnoj i lokalnoj razini budući da mjesta za napredak ima.

LITERATURA

- Andrić, B. (2011), "Čimbenici marketinškog okruženja u turizmu", *Praktični menadžment*, 2(1), 41-50.
- Arnautić, L. (2015), "Razvoj ruralnog turizma u BiH", *Poslovni svijet*, <http://poslovnisvijet.ba/razvoj-ruralnog-turizma-u-bih/> (27.4. 2018.).
- Demonja, D. (2012), "Baština i tradicija u oblikovanju turističke ponude na ruralnom prostoru Hrvatske", *Podravina*, 11(21), 205-218.
- Franić, R., Grgić, Z. (2002), "Agroturizam na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu u Hrvatskoj – Pretpostavke i izgledi razvitka – Studij slučaja", *Agriculturae conspectus scientificus*, 67(3), 131-141.
- Kantar, S. (2016), *Razvoj održivoga ruralnoga turizma: Potencijal Koprivničko-križevačke županije*, Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.
- Krajnović, A. i sur. (2011), "Strateško upravljanje razvojem ruralnoga turizma – problemi i smjernice", *Oeconomica Jadertina*, 1(1), 30-45.
- Kovačević, B. (2017), "Poljoprivredno stanovništvo u BiH", u Cvitković, I. (ed.), *Demografske i etničke promjene u Bosni i Hercegovini*, Posebna izdanja, Knjiga CLXXII, Odjeljenje društvenih nauka, Knjiga 9, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 128-155.
- Lukić, A. (2010), "O teorijskim pristupima ruralnom prostoru", *Hrvatski geografski glasnik*, 72(2), 49-75.
- Petrić, L. (2006), *Osnove turizma – priručnik za nastavu*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split.
- Šostar, M., Devčić, A. (2011), "Fondovi Europske unije i drugi dostupni izvori financiranja razvoja ruralnoga turizma", *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 2(2), 105-110.
- Tomljenović, R. (2006), *Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno*, Institut za turizam, Zagreb.

THE CONCEPT OF RURAL TOURISM IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract

The subject of the research work of the rural tourism and its impact on the economic development of Bosnia Herzegovina. The aim is to analyze the concept of rural tourism, including tourism offer in terms of impact on the long-term economic development, without disturbing the ecological balance. On this basis sintetizirat be drawn about the influence of rural tourism at local and regional level. Their attention will be on the global trends in the tourism market, with customer preferences from the perspective of rural tourism. In order to highlight the strategic direction of development of rural tourism in BiH, will present the SWOT matrix in the context of the brand architecture. It will especially accentuate the visibility of the products and services of rural tourism in the tourist market of Bosnia and Herzegovina. The contribution will be reflected in the presentation of branding, as well as the process of achieving visibility in the tourism market. The research methodology that will be used in this paper: inductive-deductive method, description, method of description, analysis and synthesis.

Keywords: economic development, rural tourism, ecological balance, the brand products and services.

doc. dr. **Sabina Šehić-Kršlak**
Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju
Univerzitet u Travniku
Azapovići 439, Kiseljak 71250, Bosna i Hercegovina
E-mail: sabina.sehic.krslak@gmail.com